

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
İNSAN VE TOPLUMBİLİMLERİ FAKÜLTESİ

TARİH

(2025 - 2026) Ders Bilgi Formu

Ders Adı	Kodu	Yarıyıl	T+U Saat	AKTS	Z / S
Osmanlı Sosyal Tarihi	TAR374	6	3 + 0	5,0	Seçmeli
Birim Bölüm	Tarih - Lisans (Yüz yüze)				
Amaç	Bu ders, Osmanlı toplumunun yapısını ve sosyal ilişkilerini tarihsel belgeler ve akademik yaklaşımlar ışığında incelemeyi amaçlar. Öğrencilere, Osmanlı'da gündelik yaşamı, toplumsal tabakalaşmayı ve cemaatler arası ilişkileri analiz etme becerisi kazandırılır. Ayrıca, Osmanlı sosyal tarihine dair farklı yorumları değerlendirme ve tarihsel olguları eleştirel bir bakışla yorumlama yetisi geliştirilir.				
Ders İçeriği	Osmanlı Sosyal Tarihi dersi, modern Türkiye'nin kökenini oluşturan, Anadolu ve Trakya'daki ahalinin toplumsal yaşantısını, Osmanlı Devleti'nin merkez ve taşra kurumlarıyla münasebetlerini, sosyo-ekonomik faaliyetlerini, inanç dünyasını, şehir ve taşra hayatını kapsar. İlk dersin konusu "Osmanlı Sosyal Tarihi'nin Kaynakları" olup Osmanlı Arşiv malzemesi ve tasnifleri, kronikler, seyahatnameler ve başlıca araştırma eserler öğrenciye tanıtılır. İkinci derste Osmanlı'da Sosyal Tabakalaşma konusu işlenir ve Osmanlı toplum yapısının şehirdi, köylü ve konar-göçer zümreleri ele alınır. Osmanlı toplumunda gündelik hayat da ders konuları içerisinde yer alır. İlerleyen derslerde toplum zümrelerinin Osmanlı taşra idarecileri ve görevlileriyle münasebetleri, devlet nezdindeki hak ve vergi gibi sorumlulukları işlenir. Ayrıca "Osmanlı Millet Sistemi", "Muhtesiblik Kurumu", "Narh Sistemi" gibi Osmanlı sosyal hayatını düzenleyen müesseseler izah edilir. Osmanlı şehir yapısı, imar ve beledi hizmetleri ile tarihî işlevsel bina çeşitleri de ayrıca bir dersin konusudur. Bu derste vakıf müessesesinin şehircilikteki rolüne de değinilir ve bir sonraki derste vakıfların toplum hayatındaki yeri etraflıca anlatılır. Osmanlı'da tasavvufi ekoller ve zümreler ile tarikatlar da sosyal tarihi ilgilendirdiği vechiyle değerlendirilir. Sonraki derste ise Ahilik ve esnaf kurumları, hem tasavvufi yönleriyle hem de zanaatkarlık açısından sosyo-ekonomik hayattaki yerleriyle beraber işlenir. Yine sosyal hayatın vazgeçilmez bir unsuru olan kahvehaneler ve hamamlar da Sosyal Mekanlar başlığı altında ele alınır. Dersler işlenirken öğrencilere, hazırlanmaları istenen konularla alakalı söz verilerek derse katılımları sağlanır. Böylece tarihsel olayları neden-sonuç ilişkisi içinde değerlendirme yetkinliği gelişir. Öğrenciler, Osmanlı'nın kuruluşundan yıkılışına kadar giden süreçte Türkiye Cumhuriyeti'nin halkını oluşturan toplumun tarihsel devamlılık içinde kültürel arka planını öğrenir ve bağ kurar. Sonuç olarak ders, tarihsel bilgiyle güncel konjonktürü bağdaştırabilen ve bunu tarihsel derinlikle yapabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Bu ders, Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal yapısını ve sosyal dinamiklerini tarihsel süreç içinde bütüncül bir bakışla incelemeyi amaçlamaktadır. Osmanlı toplumunun çok katmanlı ve çok kültürlü yapısı, dinî, etnik, meslekî ve sınıfsal temelleriyle ele alınır. Dersin ilk bölümünde Osmanlı toplumsal düzeninin temel yapı taşları olan aile, mahalle ve cemaat yapıları tanıtılır. Aile hayatı, cinsiyet rolleri, evlilik gelenekleri ve gündelik yaşam pratikleri tarihî belgeler ve seyahatnameler ışığında değerlendirilir. Mahalle teşkilatı, dayanışma ağları, komşuluk ilişkileri ve yerel toplumsal denetim mekanizmaları ayrıntılı olarak ele alınır. Sosyal tarih bağlamında, vakıflar ve hayır kurumları gibi sivil mekanizmaların toplumsal yaşamı şekillendirmedeki rolü işlenir. Osmanlı toplumunda İslam hukuku çerçevesinde işleyen adalet sistemi ve kadılık kurumunun sosyal hayattaki etkisi tartışılır. Bu çerçevede, şeriye sicilleri, tereke defterleri ve kadı kararları temel kaynak olarak değerlendirilir. Ders, sadece Müslüman toplulukları değil, aynı zamanda gayrimüslim cemaatlerin sosyal konumunu ve Osmanlı toplumu içindeki yerlerini de kapsar. Ermeniler, Rumlar, Yahudiler gibi cemaatlerin sosyal örgütlenmeleri ve millet sistemi çerçevesindeki yaşamları ayrıntılandırılır. Sosyal tabakalaşma konusu, kul sistemi, saray çevresi, ilmiye, askerî ve reaya sınıfları üzerinden ele alınır. Bu sınıflar arasındaki sosyal hareketlilik, yükselme ve düşüş mekanizmaları da tarihî örneklerle işlenir. Osmanlı toplumunda kadınların sosyal konumu, mülkiyet hakkı, eğitim olanakları ve ekonomik hayattaki rolleri çeşitli belgeler ışığında analiz edilir. Çocukların eğitimi, büyüme süreçleri ve sosyal rollerine de ders kapsamında yer verilir. Ayrıca esnaf teşkilatları, lonca sistemi ve üretim ilişkileri toplumsal düzenin ekonomik temelleriyle birlikte incelenir. Zanaatkarların, tüccarların ve pazarcıların toplumdaki yerleri, şehir hayatının yapısıyla ilişkilendirilir. Şehir ve kırsal yaşam karşılaştırmalı olarak ele alınır; köy topluluklarının üretim düzeni, dayanışma biçimleri ve yerel otoritelerle ilişkileri değerlendirilir. Göçebe gruplar, aşiretler ve konar-göçer topluluklarının Osmanlı sosyal yapısındaki yeri ve merkezle ilişkileri de ders kapsamında analiz edilir. Osmanlı'da sosyal denetim, ahlaki normlar, dini pratikler ve halk inançları bağlamında da ele alınmaktadır. Ramazan, bayramlar, halk şenlikleri ve mevsimlik ritüeller gibi toplumsal olaylar üzerinden kolektif hafıza ve kimlik meseleleri tartışılır. Dersin ilerleyen bölümlerinde toplumsal kriz dönemleri ve bunların sosyal yapı üzerindeki etkileri ele alınır; savaşlar, salgın hastalıklar, kıtlıklar ve doğal afetlerin toplumda yarattığı dönüşümler üzerinde durulur. Bu çalkantılı dönemlerde toplumsal dayanışma, isyanlar ve sosyal çöküş gibi dinamikler detaylı olarak değerlendirilir.				

Ders Kaynakları

KAYNAKLAR, .. Ahmed Cevdet Paşa – Târih-i Cevdet, Ahmet Lütfi Efendi – Vak'anüvis Târihi, Âli Mustafa Efendi – Kûnhü'l-Ahbâr, Anonim – Tevârih-i Âl-i Osmân, Aşıkpaşazâde – Tevârih-i Âl-i Osmân, Atâ Bey – Atâ Tarihi, Celâlîzâde Mustafa – Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik, Çelebizâde Asım – Târih-i Asım, Çeşmizâde Tarihi – (Çeşmizâde Mehmed), Defterdar Sarı Mehmed Paşa – Zübde-i Vekayîât, Dervîş Ahmed (Âşık Ahmed) – Menâkıbnâme-i Sultan Murâd, Ebubekir Ratib Efendi – Sefâretnâme-i Viyana, Esad Efendi – Esad Efendi Tarihi, Halil Nûri Bey – Netâyicü'l-Vukûât, Hasan Beyzâde – Târih-i Hasan Beyzâde, Hezarfen Hüseyin Efendi – Telhîsü'l-Beyân fî Kavânîn-i Âl-i Osmân, Hoca Sadeddin – Tâcü't-Tevârih, İbn Kemal (Kemalpaşazâde) – Osmanlı Tarihi, İdris-i Bitlisî – Heşt Bihişt, Kânûnî Vekayinâmesi (Anonim), Kâtib Çelebi – Fezleke, Kemalpaşazâde – Tevârih-i Âl-i Osmân, Lûtfi Paşa – Tevârih-i Âl-i Osmân, Mehmed Es'ad Efendi – Üss-i Zafer, Mehmed Halife – Gülşen-i Vekayî, Mehmed Râşid – Râşid Târihi (İkinci), Mehmed Şevket – Tarih-i Şevket, Mustafa Nuri Paşa – Netâyicü'l-Vukûât, Naîmâ – Târih-i Naîmâ, Neşrî – Kitâb-i Cihannümâ, Nişancı Mehmed Paşa – Tarih-i Nişancı Paşa, Nuri Efendi – Mir'âtü'l-Vakâyî, Oruç Bey – Oruç Bey Tarihi, Peçevi İbrahim Efendi – Peçevi Tarihi, Pertev Paşa – Vekayinâme, Rûhî Çelebi – Târih-i Rûhî, Saçaklızâde Mehmed – Târih-i Saçaklızâde, Selânikî Mustafa – Târih-i Selânikî, Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa – Nusretnâme, Solakzâde Mehmed Hemdemî – Târih-i Solakzâde, Subhî Mehmed Efendi – Târih-i Subhî, Süleyman İzzî – Târih-i İzzî, Şükrullah – Behçetü't-Tevârih, Tursun Bey – Târih-i Ebû'l-Feth, Vâsıf Mehmed – Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakaikü'l-Ahbâr, Yirmisekiz Mehmed Çelebi – Sefâretnâme, Zâkirzâde Ahmed Efendi – Zâkirzâde Târihi, Zübde-i Vekayî – (Anonim), .. ÇALIŞMA ESERLER, .., Ahmet Cihan, İlyas Doğan – Osmanlı Toplum Yapısı ve Sivil Toplum, Ahmet Refik – Eski İstanbul, Ahmet Yaşar Ocak – Osmanlı Toplumunda Tasavuf ve Sufiler, Ahmet Yaşar Ocak – Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler, Ali Erbaşı – İktisadi Ve İdari Yönleriyle Ahilik, Ali İhsan Karataş – Osmanlı Devletinde Gayrimüslimlerin Toplum Hayatı , Arzu Terzi – Osmanlı Sosyal Tarihi, Bünyamin Duran, Ahmet Yavuz Çamlı – Klasik Dönem Osmanlı Toplumunun Sosyo-Ekonomik Yapısı, Donald Quatuert – Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, C. 2, Erkan Işıktaş, Muhammet Nuri Tunç – Osmanlı'da Toplum, Şehir Ve Ticaret, 3 Cilt, Görgün Özcan – Osmanlı Şehirciliği ve Vakıflar, Halil İnalçık – Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, C. 1, Hüseyin Öztürk – Ahilik Kültürü ve Meslek Ahlakı, İlber Ortaylı – Osmanlı Toplumunda Aile, Julius R. Van Millingen – Osmanlı Toplum Yapısı, Julius R. Van Millingen – Osmanlı'dan İnsan Manzaraları, Kemal H. Karpat – Osmanlı Devleti'nin Kısa Sosyal Tarihi, Kerim İlker Bulunur, Ömer Faruk Can – Osmanlı'da İktisadi Hayat ve Vakıflar, Mehmet Ali Ünal – Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi, Mehmet Öz – Osmanlı Tarihi Üzerine II – İnsan, Toplum, Ekonomi, Murat Özyüksel – Feodalite ve Osmanlı Toplumunu, Muzaffer Sencer - Osmanlı Toplum Yapısı, Eleştirel Bir Yaklaşım, Mübahat Küçükoglu – Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı, Nadir Özbek – Osmanlı'da Sosyal Devlet, Necdet Yılmaz – Osmanlı Toplumunda Tasavuf, Nejla Günay – Osmanlı'da Toplum ve Millet Sistemi, Osman Özkul – Osmanlı Toplum Yapısı, Ömer Lütfi Barkan – Osmanlı İmparatorluğu'nun Sosyal ve Ekonomik Tarihi, Ömer Özkan – Osmanlı Toplum Hayatı, Ramazan Muslu – Osmanlı Toplumunda Tasavuf, Reşat Öngören – Osmanlılarda Tasavuf, Anadolu'da Sufiler, Devlet ve Ulema, Sadık Müfit Bilge – Osmanlı İstanbul'unda Esnaf ve Ticaret, Sevgi Işık Erol – Ahilik Teşkilatı, Yücel Özkaya – 18. Yüzyılda Osmanlı Toplumunu, Ziya Kazıcı – Osmanlı'da Toplum Yapısı

Hafta	Konu
1	Giriş: Sosyal tarih nedir? Osmanlı sosyal tarihine giriş ve kaynak türleri
2	Osmanlı toplum yapısının genel çerçevesi: Müslim–gayrimüslim ayrımı, reaya–askerî sınıf
3	Aile yapısı, evlilik gelenekleri ve gündelik yaşam pratikleri
4	Mahalle teşkilatı, toplumsal denetim ve yerel dayanışma ağları
5	Kadı sicilleri, tereke defterleri ve şeriye belgeleri ışığında sosyal yaşam
6	Kadınların toplumsal konumu, mülkiyet hakları ve kamusal alanla ilişkileri
7	Millet sistemi ve gayrimüslim cemaatlerin sosyal düzen içindeki yeri
8	Ara Sınav
9	Loncalar, esnaf teşkilatları ve ekonomik-sosyal işlevleri
10	Köylüler, konar-göçer topluluklar ve kırsal sosyal yapı
11	Eğitim kurumları, vakıflar ve sosyal hizmetler
12	Sosyal hareketlilik: Terfi, düşüş ve sınıflar arası geçişler
13	Toplumsal krizler: Savaşlar, salgınlar ve doğal afetlerin topluma etkisi
14	Gündelik yaşamda dinî ve kültürel pratikler: Bayramlar, törenler, halk inançları
15	Osmanlı sosyal tarih yazımı: Yaklaşımlar, yöntemler ve yeni eğilimler
16	Yarıyl Sonu Sınavı

Ders İş Yüğü	Çalışma Türü / Öğretim Metotlar	Süresi (Saat)	Sayısı
Dinleme ve anlamlandırma	Ders	14	3
Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme, eleştirel düşünme, soru geliştirme	Tartışmalı Ders	14	3
Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme, eleştirel düşünme, soru geliştirme, takım çalışması	Beyin Fırtınası	14	2
Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme, eleştirel düşünme, soru geliştirme	Küçük Grup Tartışması	12	1
Ara Sınav 1		1	1
Kısa Sınav 1		1	1
Final		1	1
Ders İş Yüğü:		127	
AKTS (Ders İş Yüğü / 25.5):		4,98	

Program Çıktıları

1	Tarihi olayları anlamak için kronolojinin ve salt anlatının yeterli olmayacağını, farklı bilim dallarının sağlayacağı imkânlardan yararlanmak gerektiğinin farkına varmıştır.
2	Alanıyla ilgili yapılmış herhangi bir araştırmanın özgün ve bilimsel yeterlilikte bir çalışma olup olmadığı tayin edebilir.
3	Tarih disiplini ile ilgili konularda uzman ya da bilgisi olmayan dinleyicileri bilgilendirir, onlara elde ettiği bulgularla ilgili düşüncelerini açık bir biçimde yazılı ve sözlü olarak ifade eder.
4	Sosyal bilimlerin sağladığı metodolojik ve kuramsal imkanları kullanarak tetkik, tahlil ve teşhis yapabilme yeteneğine sahiptir.
5	Sahasıyla ilgi çalışmaları yetkin bir şekilde ve inisiyatif kullanarak yapabilir.
6	Araştırmaları esnasında karşılaşılabileceği engelleri nasıl aşacağını bilir ve çözümleri uygular.
7	Çalışmaları sırasında bilimsel ahlaki değerleri bir an olsun unutmadan, bunlara sadık kalır.
8	Tarihçinin sürekli çalışması ve sahasıyla ilgili yayınları takip etmesi gerektiğini bilir. Bunları takip ederken, yeni gelişmelerden ve varılan bilimsel sonuçlardan haberdar olur. Bu sayede bilimsel heyecanını sürekli canlı tutar ve akademik körelmeye maruz kalmaz.
9	Çalışmalarının sonuçlarının sadece meslektaşlarına değil, çeşitli toplumsal kesimlere de ulaşmasını sağlar.
10	Ülkenin kültürel, medeni ve millî varlığının gelişmesi için bu sonuçları azami ölçüde kullanır.
11	Bir sosyal bilimci olduğunun farkında olarak toplumla bağlarını hem mesleki, hem de insani anlamda güçlü tutar.
12	Kaynak dillerini bilir. Tarih alanında yapılmış güncel araştırmaları takip ederek yeterli düzeyde anlayabilir ve meslektaşları ile iletişim kurabilecek düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olmayı amaç edinir.
13	Tarih alanının gerektirdiği bilgisayar yazılımı ve donanımı bilgisine sahiptir; bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanır.
14	Tarih metodolojisini kullanarak, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yorumlama ve sentez yapma becerilerine sahiptir ve alanıyla ilgili çalışmaları bağımsız veya ortak çalışma olarak yürütebilir.

Ders Öğrenme Çıktısı - Program Çıktıları (1 -5 Puan Aralığı)

Ders Öğrenme Çıktısı	PÇ 1	PÇ 2	PÇ 3	PÇ 4	PÇ 5	PÇ 6	PÇ 7	PÇ 8	PÇ 9	PÇ 10	PÇ 11	PÇ 12	PÇ 13	PÇ 14
Osmanlı toplum yapısını sosyal sınıflar, cinsiyet ve inanç grupları üzerinden analiz edebilir.	3	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	3	5	4
Gündelik yaşam, aile yapısı ve mahalle düzeni gibi temel sosyal kurumları tanımlayabilir.	5	4	5	4	5	4	5	3	5	4	5	4	5	4
Kadı sicilleri, tereke defterleri ve vakıf belgeleri gibi sosyal tarih kaynaklarını yorumlayabilir.	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4
Osmanlı'da kadınların, gayrimüslimlerin ve esnaf gruplarının toplumsal rollerini karşılaştırabilir.	5	3	4	3	4	3	4	5	4	5	4	5	4	5
Osmanlı sosyal tarihine ilişkin farklı akademik yaklaşımları eleştirel bir bakışla değerlendirebilir.	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5
Ortalama Değer	4,4	4	4,6	4	4,6	4	4,6	4,2	4,6	4,4	4,6	4,2	4,6	4,4